

Nr 73.

Av herr **von Essen**, med förslag till ändrad lydelse av 3 §
i lagen om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning.

I det system av lagar, som vanligen sammanfattas under benämningen norrlandslagstiftningen och vars dubbla mål är att bevara och stärka den jordbrukande befolkningens självständighet samt upphjälpa åkerbruket i norra Sverige, intager lagen den 25 juni 1909 angående inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning en framstående plats. I dess 3 § stadgas, att hemmanslott, som vid ägostyckningen erhåller inägojord, skall med hänsyn såväl till denna jords omfattning som ock till den myckenhet husbehovsskog, odlings- och mulbetesmark, som tilldelas lotten, varda tjänlig för jordbruk. Detta stadgande är så till vida märkligt, som det avviker från den för lagstiftningen i övrigt ledande principen, att jordbruket i dessa nordliga trakter behöver ett kraftigt stöd i skogen eller s. k. stödskog. Redan avvitringsförfattningarna föreskrevo, att hemman med svaga jordbruk skulle tilldelas avsevärt stor skogsmark till fyllnad i sina behov, och genom lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom har blivit sörjt för att från bönders och enskildes hemman ej får frånskiljas skogsmark för att upplåtas till bolag eller föreningar i sådan omfattning, att icke för hemmanen återstår stödskog till viss lagbestämd minimiareal för mantalet. Enligt ägostyckningslagen är det däremot endast fråga om att tillförsäkra hemmanen husbehovsskog, och det har överlämnats åt de administrativa myndigheterna att efter vissa mycket allmänna grunder i varje särskilt fall bestämma det skogsanslag, som skall förbehållas såväl bolags som enskildes hemman. Anledningen till denna bristande överensstämmelse mellan förbuds- och ägostyckningslagarna framgår av Norr-

landskommitténs redogörelse för syftet med dessa båda lagar. Kommittén uttalar nämligen att sedan genom förbudslagen rests hinder mot att bondejorden övergår i bolagshand, man av ägostyckningslagen samt av arrende- och vanhävdslagarne kunde förvänta den verkan, att bolagshemmanens inägojoridar skulle återföras i bondeklassens ägo. Och för att ytterligare befrämja detta syfte fann sig Kungl. Maj:t vid propositions avgivande föranlåten frånga kommitténs förslag om fastställande av vissa minimiarealer för områdestilldelningen av husbehovsskog.

Men man synes därvid icke hava tänkt på eller befarat, att ägostyckningslagen, som skulle gälla vid delning av även andra än bolagsfastigheter, kunde komma att utnyttjas därhän att ett med varje år ökat antal bondehemman berövades icke blott sin stödskog utan ock sin besutenhet eller den utvecklingsmöjlighet till framtida besutenhet, som en riklig tillgång på odlings- och mulbetesmark medförde för ett hemman med obetydlig inägoareal.

Ser man nu efter huru lagen tillämpats, saknas visserligen ej exempel på från Jämtland, varest egnahemsnämndens yttrande plägar infordras över ansökningarna om tillstånd till ägostyckning, att nämnden någon gång avstyrkt en framställning med den motivering att fastigheten med hänsyn till jordbrukets svaga beskaffenhet behövde stöd även ur skogen och därför med allenast husbehovsskog omöjligen kunde anses blija tjänlig för jordbruk. Men myndigheterna tolka lagen annorledes, och få de fortsätta därmed länge nog, skall det till slut icke komma att finnas många bondhemman med det ryggstöd i skogen, som skulle förhindra bondeklassens nedsjunkande i ekonomiskt beroende av andra. Länsstyrelserna hava nog understundom försökt tillgodose jordbrukets både utvecklingskrav och skogsbehov, men deras utslag hava på anförda besvär regelbundet blivit ändrade och regeringsrättens resolutioner synas därefter hava tillerkänts en prejudicierande betydelse för efterföljande ansökningars prövning. Av den utav landshövdingen Johan Widén år 1913 avlämnade, på uppdrag av chefen för justitiedepartementet verkställda undersökning angående den norrländska förbudslagen och dess verkningar framgår, att myndigheterna ansett en genomsnittlig areal skogs- och betesmark av 15 hektar vara tillfyllest för meddelande av tillstånd till ägostyckning inom Gävleborgs och Västernorrlands län, medan motsvarande siffra för Jämtlands län uppgått till något över 30 hektar. Vägledande för denna myndigheternas uppfattning har tvivelsutan varit ett av domänstyrelsen i ett besvärsmål angående sökt tillstånd att stycka vissa fastigheter inom Västernorrlands län den 16 november 1907 avgivet underdånigt utlåtande, däri

styrelsen som sin mening uttalar, att den areal husbehovsskog, som inom ifrågakomna trakt borde tilldelas en normal jordbrukslägenhet för att densamma skulle vara tjänlig för jordbruk, vore minst 15 hektar god skogsmark eller minst 30 hektar dålig skogsmark, mellan vilka minimitäl jämkning borde äga rum allt efter skogsmarkens beskaffenhet. Till behovet av betesmark eller av odlingsmark för utvidgande av de i allmänhet allt för små inägoarealerna till de norrländska jordbruken har efter avgivande av detta domänstyrelsens yttrande så gott som ingen hänsyn tagits av myndigheterna.

De beslut, regeringsrätten avkunnar i ägostyckningsärenden, pläga ofelbart ansluta sig till lantmäteristyrelsens infordrade yttranden. Såsom belysande för denna styrelses uppfattning i hithörande frågor tillåter jag mig anföra några exempel. Konungens befallningshavande i Jämtlands län hade avslagit en framställning om tillstånd att ägostycka en fastighet i Florens by av Ytterhogdals socken i två lotter, den ena innehållande 9,941 har inrösnings- och 21,103 har avrösningsjord samt den andra innehållande 283,162 har avrösningsjord. Lantmäteristyrelsen yttrade i underdånigt utlåtande den 6 december 1913, att då vid ansökningsfogats intyg efter besiktning på marken av distriktslantmätaren och två gode män att den föreslagna inägolotten vore tjänlig för jordbruk, syntes detta hava bort vara tillräckligt för bifall till ansökningsfogats intyg, men anförde vidare, att som en dylik styckning även befördrade egnahemsbildningen, styrelsen ville till stöd för bifall jämväl åberopa stadgandet i styckningslagen att för egnahemsanläggningar eller industriella anläggningar eller annat dylikt ändamål styckning finge verkställas i annan ordning än eljest. En annan gång gällde det tillstånd att från ett bondhemman i Gävleborgs län om tillhopa 95,6675 har frånstycka 74,0689 har skogsmark, så att hemmanet därefter endast skulle omfatta 7,8 har inrösnings- och 13,7 har avrösningsjord. Konungens befallningshavande hade avslagit denna ansökning, men lantmäteristyrelsen yttrade däröver: Lagens syfte vore att underlätta bildandet av småbruk i Norrland utan krav på tilldelning av visst till storleken bestämt skogsanslag, men ändock av husbehovsskog, odlings- och mulbetesmark, lämpade efter vad som i varje särskilt fall visades behöfligt eller lämpligt. Den elasticitet vid ägotilldelningen till de särskilda lotterna, som vid lagens tillkomst framhållits, särskilt av riksdagens lagutskott såsom synnerligen viktig, syntes innebära, att tillstånd till ägostyckning lagligen finge meddelas även i fall, då inägolotts hela behov av virke icke kunde omedelbart fyllas från den lotten tilldelade skogsmarken. Ett sådant för-

hållande syntes därför ej i och för sig böra medföra, att den föreslagna inägolotten ej ändock kunde anses lämplig för jordbruk.

En tredje gång gällde det att från ett bondhemman i Jämtland, som ägaren ville stycka i tre lotter, en med 2,23 har inägor och 15,89 har odlings-, mulbetes- och skogsmark, en med 2,16 har inägor och 14,82 har övrig mark och en med 420,9365 har skogsmark. Även här hade konungens befallningshavande avslagit framställningen om styckning, men lantmäteristyrelsen ansåg att med hänsyn till den uppräknade skogen å de båda första lotterna dessa skulle erhålla tillräckligt med både skog, betes- och odlingsmark, och detta trots att det uttryckligen framhållits, att inga som helst garantier förefunnos för att icke ägaren avverkade skogen före lotternas försäljning.

I samtliga nu anförda exempel meddelade regeringsrätten sina beslut i överensstämmelse med lantmäteristyrelsens uttalade mening, i första och sista exemplet genom resolutioner den 4 mars 1914 och i andra exemplet den 1 oktober 1913.

Exemplen skulle kunna mångfaldigas, men de anförda torde vara nog för att visa, att ägostyckningslagen tillämpas på ett sådant sätt, som står i strid med hela Norrlandslagstiftningens anda och mening. Då de stora skogsanslagen i Norrland äro att betrakta som av kronan lämnade understöd till hemmanen för jordbruksnäringens varaktiga befrämjande, förefaller det åtminstone mig uppenbart, att styckningarne icke längre böra få verkställas på ett sådant sätt, att de äventyra hemmanens bestånd. För att bryta den praxis, som redan utbildat sig i detta avseende, synes en lagändring erfordras, som för myndigheterna icke blott framhåller nödvändigheten av att de jordbruk, som för att med ekonomisk fördel kunna bedrivas behöva stöd i skogen, ej berövas detta, ävensom att hemmanen ej beskäras de utvecklingsmöjligheter, som tillgången på odlingsmark innebär, utan jämväl förebygger, att bestämmelserna om styckning för egnahemsanläggningar vantolkas på sätt som hitintills skett. Det kunde ifrågasättas, att en föreskrift om stödskog skulle behöva meddelas endast för styckningar å bondejord; men då bolagen nu synas hava i stort sett redan hunnit stycka de fastigheter, vars jordbruk de må hava haft för avsikt att avhända sig, förefaller det onödigt att föreskriva olika villkor för styckning av bolagsjord och bondejord.

På grund av vad sålunda anförts tillåter jag mig vördsamt hemställa,

att riksdagen ville för sin del besluta att 3 §
i lagen den 25 juni 1909 om inskränkning i rätten

att erhålla ägostyckning skall erhålla följande ändrade lydelse:

Hemmanslott, som vid ägostyckningen erhåller inägojord, skall med hänsyn såväl till denna jords omfattning som ock till den myckenhet husbehovsskog och stödskog samt odlings- och mulbetesmark, som tilldelas lotten, varda tjänlig för självständigt jordbruk. Består hemmanslotten huvudsakligen av skogsmark, må, ändå att lotten icke varder tjänlig för jordbruk, dit läggas mindre del av inägojorden, där sådant av särskilda omständigheter påkallas och hemmanets jordbruk icke därigenom märkligen försvagas. Styckas inägojorden till olika hemmanslotter och finnes ej å hemmanet tillräcklig skogs- och betesmark för att bereda samtliga lotter erforderliga anslag i sådan mark, må tilldelningen därefter jämkas.

För egnahemsanläggningar eller industriella anläggningar eller annat dylikt ändamål må hemman styckas annorledes än nu är sagt, där styckningen kan ske utan äventyrande av stamhemmanets bestånd eller utveckling till framtida besutenhet.

Till inägojord, varom ovan sägs, räknas ej slåttermyr eller kärräng, som i anseende till läge eller beskaffenhet är av mindre värde.

Stockholm den 21 januari 1919.

C. J. v. Essen.
